

גבולות היחידה: במדבר פרק כ', כ"ב-כ"ט

נושא היחידה: מות אהרון

מספר שיעורים: 1

כתבה: נורית שלזינגר

כללי:

עם התקדמות שנת הארבעים, מגיע זמנו של אהרון למות, שהרי נגזר עליו (יחד עם משה) לא להיכנס לארץ ישראל. משה עולה להר ההר עם אהרון ועם אלעזר בנו של אהרון, מעביר את בגדי הכהן הגדול מאהרון לאלעזר, ואהרון מת שם בהר. כשבני ישראל רואים שאהרון מת, הם בוכים עליו 30 יום.

פתיחה: נפתח בשירה משותפת (או בלימוד, אם השיר אינו מוכר לתלמידים) של השיר "הלל אומר: הווי מתלמידיו של אהרון, אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבת לתורה."

מדוע אנו שרים היום את השיר הזה? – כי הוא עוסק בדמותו של אהרון ובתכונותיו הנעלות, והיום אנו נפרדים מאהרון – היום נלמד על מות אהרון. מדוע מות אהרון צריך לקרות עכשיו? – כי בקרוב נכנסים לארץ ישראל, ועל אהרון נגזר שלא ייכנס לארץ, ועליו למות לפני כניסת העם לארץ.

עיון בפסוקים:

עם ישראל ממשיך במסע, ועובר מקדש להר ההר, שנמצאת על גבול ארץ אדום. נקרא את פסוק כ"ב המתאר זאת:

"וַיֵּסְעוּ מִקֵּדֶשׁ וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל הָעֵדָה הַר הַקֵּדֶר."

בהגעת העם להר ההר, משתמשת התורה בביטוי בסגנון ייחודי, שאינו מופיע הרבה בתורה אך כבר הופיע בתחילת פרקנו: "בני ישראל כל העדה" (בשונה מהנוסחים המקובלים - כל עדת בני ישראל, העם וכד'). חז"ל שמו לב לכך, ופירשו: "כולם שלמים ועומדים ליכנס לארץ" (רש"י לפסוק כ"ב, ובאופן דומה הוא פירש גם את הביטוי בפסוק א' בפרקנו). כלומר, דור יוצאי מצרים כבר מת, וכעת נמצא הדור החדש, שעומד להיכנס כולו לארץ. אך דווקא על רקע זה, נשים לב שעדיין נותרו מהדור הקודם משה ואהרון, וגם הם צריכים למות לפני הכניסה לארץ. בשנת הארבעים, עם ישראל נפרד בהדרגה מהמנהיגים של הדור הקודם. בתחילת השנה נפטרה מרים, ועכשיו מגיע תורו של אהרון.

נקרא את פסוקים כ"ג-כ"ד: אהרון ייאסף אל עמיו – ימות, וה' גם מזכיר מדוע – בגלל חטא מי מריבה.

ועכשיו נותן ה' למשה הוראות מה עליו לעשות. נקרא בפסוקים כ"ה-כ"ו. נאמר לתלמידים לשים לב בזמן הקריאה, מי יהיו הנוכחים באירוע:

"קח את אהרן ואת אלעזר בנך והעל אתם הר הקר: והפשט את אהרן את בגדיו והלבשתם את אלעזר בנך ואהרן יאסף ומת שם." הנוכחים: משה, אהרון ואלעזר. מותו של אהרון יקרה הרחק מעיני העם, בצורה נסתרת.

נקרא את הביצוע בפסוקים כ"ז-כ"ח:
"ויעש משה כאשר צוה ה' ויעלו אל הר הקר לעיני כל העדה." – נשים לב, שכל העדה ראתה את שלושת האישים עולים להר.
ואז:

"ויפשט משה את אהרן את בגדיו וילבש אתם את אלעזר בנך ומת אהרן שם בראש הקר וירד משה ואלעזר מן הקר." – אהרון נשאר למעלה, ואילו משה ואלעזר ירדו חזרה אל העם.

ניתן להביא בפני התלמידים את המדרש שמביא רש"י לפסוק כ"ו, ד"ה "את בגדיו":
אמר לו: "היכנס למערה", ונכנס. ראה מטה מוצעת ונר דלוק. אמר לו: "עלה למטה", ועלה.
"פשוט ידיך", ופשוט. "קמוץ פיך", וקמוץ. "עצום עיניך", ועצם.
כדאי לערוך עם התלמידים הצגה שתמחיש את האירוע (עיינו להלן בהצעות להמחשה).

נמשיך לפסוק כ"ט:

"ויראו כל העדה כי גוע אהרן ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל."
נשאל את התלמידים: כיצד ראו כל העדה שאהרן גווע-מת? והרי הם לא נכחו במותו? נראה, שהם הבינו זאת מכך שרק משה ואלעזר ירדו (וניתן להרחיב על התוודעות העם למות אהרון במדרש שמביא כאן רש"י).¹

נכתוב על הלוח את תגובת העם: "ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל."
בני ישראל בוכים על מות אהרון. כדי לדייק בהבנת הבכי שלהם, נכתוב על הלוח את הפסוק מסיום חומש דברים, בו מתוארת תגובת העם למות משה:
"ויבכו בני ישראל את משה בערב מואב שלשים יום."

נבקש מהתלמידים לדייק בשני הפסוקים – מי בכה?

אצל משה – בני ישראל.

אצל אהרון – כל בית ישראל.

נלמד עם התלמידים את רש"י לפסוק כ"ט, ד"ה "כל בית ישראל":

האנשים והנשים לפי שהיה אהרן רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו.

¹ "כשראו משה ואלעזר יורדים ואהרן לא ירד, אמרו: היכן הוא אהרן. אמר להם: מת. אמרו לו: אפשר מי שעמד כנגד המלאך ועצר את המגפה, ישלוט בו מלאך המוות?! מיד בקש משה רחמים והראוהו מלאכי השרת להם מוטל במיטה. ראו והאמינו."

נשים לב לשני הבדלים: 1. "בית ישראל" לעומת "בני ישראל". המילה "בית" מכוונת בדרך כלל לנשים, לכלל הבית.

2. "כל" – כולם ללא יוצא מן הכלל.

נשאל את התלמידים: מדוע, לפי רש"י, על אהרון בכו ממש כולם, והבכי היה כולל יותר מאשר על משה? דמותו של אהרון איש החסד הייתה אהובה מאוד על כל העם. מובן שגם משה היה אהוב וגם עליו בכו, אך מידתו של משה הייתה מידת הדין, האמת והצדק. משה גם הוכיח את העם ובא אליהם בדרישות, ושורת הדין אינה נוחה לכל אדם.

להשלמת פרטי הסיפור, נפנה את התלמידים לפסוקים בהמשך החומש, שבעזרתם יענו על השאלות הבאות:

עיינו בחומש במדבר פרק ל"ג, פסוקים ל"ח-ל"ט, וענו:

1. באיזה תאריך נפטר אהרון? – (א' באב)

2. בן כמה היה אהרון במותו? – (בן 123)
(במדבר ל"ג, ל"ח-ל"ט):

וַיַּעַל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֶל-הַר הַקָּדֹשׁ עַל-פִּי ה' וַיָּמַת שָׁם בְּשָׁנַת הָאָרְבָּעִים לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ: וְאַהֲרֹן בֶּן שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים וּמָאתַיִם שָׁנָה בָּמָוֶתוֹ (בְּהַר הַקָּדֹשׁ).

הצעות להמחשה:

ניתן להביא לכיתה תחפושת של כהן גדול, ולהזמין תלמידים להציג את המתואר בפסוקים. נבחר שלושה תלמידים: משה, אהרון ואלעזר. הם יעלו יחד להר ההר, כאשר אהרון לבוש בבגדי הכהן הגדול. משה יוריד את הבגדים מאהרון וילביש אותם לאלעזר. ניתן להמשיך ולהציג לפי המדרש המתואר ברש"י (הובא לעיל). לבסוף, יישאר אהרון על ההר, ורק משה ואלעזר ירדו.

מסרים והפנמה:

- אהרון – מנהיג דגול ודמות לחיקוי, אהוב על כל העם.
- הווי מתלמידיו של אהרון - אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבת לתורה.

מבט שלם:

עם הפרידה מאהרון, ראוי לסכם את דמותו ותכונותיו כפי שעלו לאורך התורה. ניתן לתת כמשימה לשיעורי בית, לכתוב הספד על אהרון.

סיכום:

מן הסיפור כולו ניתן להסיק על מעלתו הגדולה של אהרון. נשאל את התלמידים במה, לדעתם, ניכרת גדולתו בסיפור מותו? התלמידים יענו, והמורה יוסיף במידת הצורך:

- הודיעו לו שהוא עומד למות – "מודיעין לצדיקים זמן מיתתן".
- מותו בראש ההר, נסתר מעיני העם.
- זוכה לראות את בנו מחליף אותו.
- האבל הגדול של כלל העם מלמד גם הוא על מעלתו.

נפנה את תשומת לב התלמידים לכך שאמנם במהלך השנים בני ישראל באו בתלונות רבות אל משה וגם אל אהרון (רק בתחילת פרקנו ראינו אותם מתקהלים בתלונה עליהם!), אך היו אלה תלונות רגעיות בזמן משבר. בסופו של דבר, העם אהב והעריך את מנהיגיו, והתאבל מרה על לכתם.

(למורה: הרש"ר הירש מסכם את הדברים בפירושו:

"רק לפני ימים אחדים בא העם על אהרון בטענות קשות ובתלונות בלתי מוצדקות (פסוק ב' ואילך), והנה עתה כל שכבות העם ערכו לו מספד תמרורים. האבל הכבד הזה על אהרון מלמדנו: כל אותן התקוממויות שעכרו את חיי אהרון ומשה, היו רק התרגזויות חולפות שנבעו מייאוש רגעי, אולם כשדעת העם הייתה מיושבת, עליו הוא ידע להעריך זכויות מנהיגיו הגדולים").

הרחבות:

- רצוי להרחיב במדרשים על דמותו של אהרון כאוהב שלום ורודף שלום.

נביא את המדרש המופיע באבות דרבי נתן פרק י"ב:

"ורבים השיב מעוון" –

מלמד שהיה אהרן מהלך - אם פגע בו אדם רע או רשע, נתן לו שאלת שלום. למחר ביקש אותו האיש לילך ולעבור עברה, וכן אמר: אוי לי, איך אשא עיני ואראה את אהרן, בושתי ממנו שנתן לי שלום! ...

שני בני אדם שעשו מריבה זה עם זה, הולך אהרן ויושב לו אצל אחד מהם, ואומר לו: ראה בני, חברך מהו עושה, מטרף לבו. ואמר: אוי לי איך אשא עיני בחברי, בושתי הימנו. והיה יושב אצלו, עד שהיה מוציא כל קנאה שיש בלבו. שוב הולך אצלו חברו ועושה לו כך. וכשפגעו זה בזה, נשקו וחבקו זה לזה."

• בנושא גדלותו של אהרון ותרומתו לעם ישראל, ניתן להביא בפני התלמידים את הגמרא

במסכת תענית דף ט' ע"א:

רבי יוסי ברבי יהודה אומר: שלושה פרנסים טובים עמדו לישראל, אלו הן: משה ואהרן ומרים; ושלוש מתנות טובות ניתנו על ידם, ואלו הן: באר וענן ומן.

באר - בזכות מרים,

עמוד ענן - בזכות אהרן,

מן - בזכות משה;

מתה מרים - נסתלק הבאר, שנאמר "ותמת שם מרים", וכתוב בתריה: "ולא היה מים לעדה", וחזרה בזכות שניהן. **מת אהרן נסתלקו ענני כבוד, שנאמר (במדבר כ"א, א'): וישמע הכנעני מלך ערד. מה שמועה שמע? שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד, וכסבור ניתנה לו רשות להילחם בישראל. והיינו דכתיב (במדבר כ', כ"ט): ויראו כל העדה כי גווע אהרן. אמר ר' אבהו: אל תקרי ויראו אלא וייראו, כדדריש ר"ל דאר"ל כי משמש בארבע לשונות אי דלמא אלא דהא. חזרו שניהם בזכות משה. מת משה, נסתלקו כולן.**